

Initierad guide. Intresserade frö- och oljeväxtodlare i en tjeckisk rödklöverfröodling under trygg ledning av den svensktalande guiden Josef Dlouhý.

Fröodlarbesök i Tjeckien

Jämfört med Sverige odlar Tjeckien nästan dubbelt så mycket vallfrö och tre gånger så mycket oljeväxter. I somras åkte sydsvenska frö- och oljeväxtodlare söderut för att studera odlingarna, träffa kolleger och utbyta erfarenheter.

Text & foto: Tore Dahlquist, SW Seed

Ledamöter i Södra Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare gjorde tillsammans med representanter från fröföretagen en studieresa till Tjeckien i maj månad. Där fick vi tillsammans med vår svensktalande guide Josef Dlouhý, ta del av landets oljeväxt- och vallfröproduktion. Han var väl insatt i såväl svenskt som tjeckiskt lantbruk och därmed helt ovärderlig under vårt besök i detta spännande fröland.

Vi hade ett mycket givande och ömsesidigt erfarenhetsutbyte kring odlings-system, rådgivningsverksamhet, handel och prissättning av grödorna. Även diskussioner kring ägarförändringar efter revolutionen fördes. Det har faktiskt inte gått mer än knappt 20 år sedan östblocket bröts upp vilket man ibland glömmer. För att underlätta förståelsen för det ekonomiska inslaget i artikeln gäller att 1 CZK = 0,40 SEK, dvs. en tjeckisk krona motsvarar 40 svenska ören.

Tjeckien stor på rödklöver

Den tjeckiska vallfröproduktionen omfattar 20 000 hektar vilket är nästan dubbelt så stor areal som den svenska. Man är störst i hela EU på rödklöver där man odlar 6 000 hektar diploid

rödklöver. Övriga 14 000 hektar domineras av engelskt rajgräs, timotej, ängs-svingel och rödsvingel. Medelskörden av diploid rödklöver ligger kring 400–500 kilo per hektar, timotej 300 kilo och engelskt rajgräs av fodertyper 1 100 kilo per hektar.

Av den totala vallfröproduktionen exporteras cirka 80 procent. Produktionen

”Hokus pokus eller inte, men en del odlingar behandlas med ett ”klist” 2–3 veckor före skörd för att förhindra drösning.”

täcker det egna vallfröbehovet till 90 procent, resten importeras främst från Österrike. Tjeckien legoproducerar en del kvantiteter åt uppdragsgivare runt om i världen, däribland Sverige. Det danska fröföretaget DLF, har både förädlings- och produktionsverksamhet i landet.

Produktionen av ekologiskt vallfrö är i dagsläget mycket blygsam. Man uttryckte stora svårigheter att klara av ogräsförekomsten på ett tillfredsställande sätt och ser det som en svår odlingsform. Annat är det i Sverige med världens största odling av ekologiskt vallfrö.

Tjeckiska fröfinesser

Förhållandena i Tjeckien skiljer sig naturligtvis något från de svenska. Rödklöverns grönmassa skördas i slutet av maj till foder/ensilage. Remsor lämnas kvar för att behålla pollinerande insekter i området tills återväxten börjar blomma. Lite försenad klöverfröskörd tas alltså på återväxten i slutet av sep-

tember, oftast efter nedvissning av grönmassan med aktiva substansen dikvat. I engelskt rajgräs används också ett ”klist” 2–3 veckor före skörd för att reducera drösning. Liksom i Sverige är man noga med att hugga ned frögrödan i ytterkanten före fältbesiktning.

UOGP = SFO

Det är alltid intressant att jämföra hur olika länders intresseorganisationer är uppbyggda. I Tjeckien heter motsvarigheten till SFO Union of oilseeds growers and processors, UOGP. Man arbetar

Gynnar pollinatörer. Typiskt tjeckiskt landskap med fin miljö för pollinatörer.

enbart med grödorna raps och solros. Odlarorganisation finansieras av knappt 1 000 medlemmar vilka förutom lantbrukare består av förädlare, utsädesföretag och handelsbolag. Kemiföretagen är dock inte med i UOGP, som servar sina medlemmar med tio opartiska rådgivare. Dessa arbetar i små geografiska områden med direkt rådgivning, försöksverksamhet och odlarkonferenser.

Stor rapsodling

Av landets 3,5 miljoner hektar åkermark odlas raps på 350 000 hektar. Det är ungefär 3 gånger så mycket som i Sverige (100 000 hektar raps på totalt cirka 3 miljoner hektar åkermark). Solros odlas på 20 000 hektar medan odlingen av varraps är marginell.

Normal såtid är 15–30 augusti, med vårkorn eller tidigt höstvetete som förfrukt. 40 procent av rapsen etableras utan plöjning trots att studier visar på 6 procents skördesänkning vid plöjningsfri etablering av höstraps.

Rapsarealen sås till 70 procent med hybrid sorter. Målet vid etablering av hybrid sorter är 50 plantor/m² och linjesorter 60 plantor/m². Huvuddelen, cirka 80 procent, av rapsutsädet är certifierat och betat. 90 procent av marknads-sorterna testas i landet, övriga plockas direkt från EU-katalogen. Raps sorterna testas i storparaceller med fokus på tillgängliga rapssorter och kemisk bekämpning. GMO-förädlade sorter arbetar man inte med i dagsläget.

Skötsel av tjeckisk raps

Svagt etablerade fält får kvävegivan på hösten av två orsaker, dels stärka rapsplantorna och inte minst påskynda

da mineraliseringen av förfruktens halmrester. All höstraps ogräsbekämpas, medan radhackning/kupning av rapsen inte förekommer.

Tillväxtreglering sker i stor omfattning, speciellt i tidigt sådda fält, före 15 augusti. Detta för att förhindra att rapsplantorna förväxer inför vintern/vårvintern. Inte minst senvintern kan vara mycket påfrestande med 10–15 minusgrader.

Insecticider används 2–3 gånger per säsong. Hokus pokus eller inte, men en del odlingar behandlas med det tidigare nämnda ”klistret” 2–3 veckor före skörd för att förhindra drösning. Rapsarealen direkttröskas och slutligen säljs 30 procent av skörden på termin.

Medlemmar har högre rapsskörd

Medelavkastningen de senaste 5 åren är 3100 kilo frö per hektar, vilket är något lägre än 3250 kilo per hektar i Sverige. Odlaren får cirka 8 000 tjeckiska kronor per ton frö, vilket motsvarar ett svenskt rapspris på 3:00–3:50 kronor per kilo. Medlemmar i UOGP har en merskörd kring 300–400 kilo per hektar jämfört med icke medlemmar. EU-stödet är 5000 tjeckiska kronor per hektar åkermark. Därtill kommer miljö- och kantzonsstöd vilket gör att EU-stödet totalt kan landa kring motsvarande 2 400 svenska kronor per hektar. Indelning i jordbruksområden (zoner) med differentierat stöd förekommer inte som i vårt land.

Väldiga vita vallmofält

Landets vitblommiga vallmoodling utgör 40 000 hektar, och är näst störst i världen efter Afghanistan som har ett ”bredare efter Afghanistan som har ett ”bredare sortiment”. Den lågморfinhaltiga pro-

Tjeckien med fokus på frö och olja

Totalt odlas 3,5 miljoner hektar åker (Sverige ca 3 miljoner hektar). Odlarorganisationen Union of oilseeds growers and processors, UOGP motsvarar svenska SFO.

Vallfrö odlas på 20 000 hektar.

Tjeckien är störst på rödklöver i EU. Rödklövernens grönmassa skördas i maj/juni. Vid behov använder man i engelskt rajgräs ett ”klistret” några veckor före skörd för att minska drösningen. Den ekologiska vallfröodlingen är helt marginell.

Höstraps odlas på 350 000 hektar.

40 % etableras plöjningsfritt. 70 % är hybrid sorter där man siktar på 50 plantor per kvadratmeter. Medelskörden är 3100 kg/ha (Sverige 3250 kg/ha).

Solros odlas på 20 000 hektar.

Tjeckien är med 40 000 hektar näst störst i världen på vallmo. Dock med ett ”smalare sortiment” än i världsledande Afghanistan.

duktionen i Tjeckien kontrolleras fortfarande av tullmyndigheten. Vallmofrö har många användningsområden inom livsmedelsindustrin och läkemedelssektorn. Förutom inhemskt behov är USA största kund av vallmofrö. «

Intressant innovation. Den unika och fascinerande pump- och tryckfunktion på hjulet används i försöksverksamheten.